

ÖRTÉNETI APOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ
K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi iroda:
Lyceumi nyomda. — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagypiacz.

VEGYES ADATOK GYŰJTEMÉ- NYEMBŐL.

Közi: K. Papp Miklós.

VI.

jánlom Kegyelmednek mint jóakaró
Uramnak köteles szolgálatomat.

Kegyelmed levelét becsülettel
vettem, kihez képest szegény Lip-
csei György Uram szegény Urammal való
contractusának continentája szerint Kegyel-
mednek az kétezer forintokat adámosi gond-
viselőmtől ezen alkalmatossággal megküldöt-
tem, ugymint háromszáz ötven aranyakat és
ötszáz szlotot százhusz pénzével computálva,
mely is egészen kétezer forint. Kegyelmedet
azért szeretettel kérem, leválván pénzemet,
jóságomat resignálni haladék nélkül ne ne-
heztelje, ugyanezen oda rendelt gondviselőm-
mel emberit bocsátván, és ha kik Kegyel-
mednek szolgálatában voltak is, csak kérem
ne tartóztassa, bocsássa vissza örökös földökre.
Azomban Kegyelmeteknek jóakarátát köszö-
nettel veszem s szegény Lipcsei Uramnak
holta után is nagyra becsülöm jóakarátát.
Mivel szegény asszony akkor nagy szüksé-
gében találta meg szegény Uram saczáért s
egy szovára adott, azért Kegyelmedet ezen
minden üdöben ismervén jóakarójának, szol-
gálni kedveskedni el nem mulatom, Inczédi
Pál Uramnak is ő Kegyelmednek ajánlván
Kegyelmedet sok jóknak kívánásával.

Magam akartam Kegyelmednek megvin-
nem az gyűlési alkalmatossággal, de mind

magam s feleségem csak igen gyenge egész-
séggel lévén, mint érkezhetem, Isten tudja.
Én azonban maradok

Bilak, 23 Martij 1686.

Kegyelmed szolgálja

MIKOLA László m.p.

P. S. Kegyelmedet szeretettel kérem,
ezen Lugasi Ferencz Uramnak küldött leve-
lemet felküldeni ne neheztelje.

Külczim: Tekéntetes Nemzetes Al-
vinczi Péter Uramnak (cum honoris titulo)
jóakaró Uramnak ő Kegyelmednek adassék.

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

VII.

Én Nagy-Barcsai Barcsai Ákos adom
tudára mindeneknek, az kiknek illik, per
praesentes, hogy feleségem Folthi Kata Hu-
nyad vármegyében, az Gyógyvizen Bakanya
nevü faluból bujdosván el egy Soka Juon
nevü jobbágya Fejér vármegyébe Sárdra,
Tekéntetes Nemzetes Váradi Inczédi Pálné,
Lipcsei Kata asszony földére, kit midőn fel-
kérttem volna, mindjára feladta ő Ke-
gyelme, de azon Soka Juon jobbágyunk
ismét elbujdosott; látván, hogy nálunk sem-
miképen nem akar megmaradni és értvén,
hogy ismét Sárdra ment volna, jóllehet nem
az megirt Lipcsei Kata asszony földére, mind-
azonáltal magam és feleségem, megirt Folthi
Kata egyenlő akaratunkból irtunk Inczédi Pál
Uramnak, hogy illendő áron ő Kegyelmednek
adjuk azon embert, és lőtt alkalmunk ötven
magyar forintokban, de az contractust akkor

meg nem irattuk; annakelőtte pedig ezen Soka Juon alkudt volt velem, hogy csak engedjem meg, hogy az elébbeni helyére mehessen vissza, ugymint megnevezett Inczédi Pálné asszonyom földére; ad esztendőre nékem hét magyar forintokat és két sajtot és általmént azon elébbeni helyére az fennemlített Tekintetes Nemzetes Váradí Inczédi Pál Uram és felesége Lipcsei Kata asszonynyal való alkelmunk után. Melyet én megértvén, magam gyarlóságából ez jelen való 1701. esztendőben Januariusban az megirt Fejér vármegyében Sárdon jöven által és az megirt Inczédi Pálné asszonyom háza előtt, melyben azon Soka Juon lakott, bátyám Nagy-Barcsai Barcsai Pál Uram szánján ő Kegyelmevel együtt lévén, azon Soka Juonnak feleségét kihivattam és az szánra feltétetvén, az megirt vármegyében Gyula-Fejérvárra, az ezen esztendőben Februariuban és Martiusban tartó országgyűlésén való szállásomra illegitime vittük s detruáltuk az fennemlített hét magyar forintokért s két sajtokért. Ezen cselekedetemért jure prosequálván Tekintetes Nemzetes Váradí Inczédi Pál Uram, mint feleségének, feljebb megnevezett Lipcsei Kata asszonynak legitimus plenipotentiaríusa, evocáltatott ő Kegyelme ad 30 Maji Anni praesentis megirt Gyula-Fejérvárra indicáltatott octavalis terminusra; látván s magam is megismérvén helytelen cselekedetemet, mind magam, mind becsületes atyámfiai által megtaláltattam Inczédi Pál Uramat, hogy se bös telenségemet, se káromat ne kívánja, hanem ellenem inchoált processusát hagyja le, kire nézve, Isten ő Kegyelmeát áldja meg, az én instantiámnak engedett és lehagyta ilyenformán, hogy noha én velem azon Soka Juont alkudta volt meg in fl. 50 ~ ötven magyar forintokban, de mivel ő Kegyelme az ellenem indított perlekedésre költött s fáradott, azon kívül mindezekben hogy tovább is nem procedált az én kérésemre, csak husz forintokba tudja, melyet én is cum gratiarum actione acceptálok, és hogy tovább nem fáraszt és nem költöt, Istentől áldást kívánok ő Kegyelmeére; in paratis pedig ada, melyet én is levalék, mind magam, mind feleségem képi ben mint plenipotentiaríusa fl. 30 ~ harmincz magyar forintokat. Adom pedig mint felesé-

gem plenipotentiaríusa magam és feleségem Folthi Kata részéről megirt Inczédi Pál Uramnak, feleségének, említett Lipcsei Kata asszonynak, két ág maradékjoknak, legatariusoknak jure perpetuo et irrevocabíliter, örökösön, nullum jussal ötven magyar forintokért, ut supra, azon Soka Juont két ágon leendő maradéki val (mivel most gyermekek nincsen) mind magamra, feleségemre, két ágon leendő maradékinkra (ha Isten ad) és legatariusinkra is evictiót és minden terheket vévén, hogy minden legitimus impetitorok ellen megoltalmazni tartozunk sub poena decretalis calumniae; ha pedig meg nem oltalmaznók, oltalmazhatnók vagy oltalmazni nem akarnók, per quosquisque (egy) executores exequenda akarmelyikünk jószágán. Ha pedig valamint az ő Kegyelme kezek alól el találnának szökni és az mi akarmelyikünk jószágában menni, verificálódnék, ad simplicem requisitionem tartozzanak sub poena fl. 200 mox et de facto kiadni, melyet ha nem praestálnánk vagy magunk vagy a kikre jószágunk szállana, azon poenában simíliter incurraljanak. Ha pedig penes retractationem keresnek is az maradékink és legatariusink, nemkülömben kezdhessék pereket, nisi prius deposita summa Hung. fl. 200 es azután seorsim et si(n)gillatim, ha az denomiált Soka Juontól származnának fiuágon levő maradékok, mindenikért megadván az negyven negyven forintokat, úgy juthassanak hozzá. Melyről az minthogy adtam, úgy adom mind magam, mind feleségem képi ben modo praevio, örökösön, nullum jussal fennemlített Inczédi Pál Uramnak, feleségének Lipcsei Kata asszonynak s két ág maradékjoknak azon Soka Juont s leendő maradékít ez coramizáló becsületes nemes emberek előtt, fide mea mediante. Datum in Civitate Alba Julia, die 7 mensis Junii Anni Millesimi Septingentesimi Primi.

BARCSAI ÁROS m.p. (P.H.)

Coram nobis Judicibus Regiis fide nostra
mediante et correcta per nos.

DANIELE GILYÉN de Borberek m.p. (P.H.)

Tabulae Suae Majestatis Regiae in Transylvaniae
Judiciariae scriba ac jurato notario.

NICOLAO F. HARINNAI

nobilis de eadem Harinna. (P.H.)

Kivül más irással: Anno 1701. 7. Junij Barcsai Ákos Uramtól mint felesége plenipotentiariusától Folthi Kata asszonytól vettem meg Sárdon lakó Soka Juon nevű jobbágyokat, a ki eddég zsellér volt, már örökös jobbágy.

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

VIII.

Mint jóakaró Uramnak Kegyelmednek ajánlom szolgálatomat, Isten Kegyelmedet jó egészségben éltesse, kívánom.

Akarnám, ha az az őri dolog silentiumban lenne, a melyet Kegyelmed is kívánt hallgatásban maradni (a mint szavaiból is Kegyelmednek eszemben vehettem). Én ugyan hallottam minap valami szót felőle, de igen könnyen filem mellett bocsátottam, a miképen az erdélyi heában való beszédeket akármikor is könnyen dissimulálhatom.

Nekem Kegyelmed igen kedves dolgot cselekednék, ha nevémmel az Inczédi Pál Uram feleségét és az néhai Alvinczi Péter maradékot, az Lipcsei leányától valókat, megkináltatná jó instructióval az záloggal, kötvén egy zacskóba (ad meas rationes) vagy harmincz forintot és megkináltatná őket. Kérem is szeretettel Kegyelmedet, cselekedje meg; ne hajtson az ő szavokra semmit, a mely Kegyelmednek semmit nem árt. Én pedig, ha Isten éltet, szolgálhatok Kegyelmednek, ha egyébbel nem is, jó affectussal. Relatoriát is az megkináltatásról vegyen Kegyelmed in bona forma. Az kináltatást pedig arra az Lipcsei asszonyra, Inczédiné asszonyomra kell dirigálni, mivel azok voltak az néhai Lipcsei György leányi, kikre szállott az az zálogos jus kétezer forintig.

Nekem nem kicsiny busulásomra vagyom, hogy váraoznom kell Bécsben való menetellemmel az gyűlésnek végéig, mivel onnat feljül is azt írják, hogy megvárjam azért, hogy azt az Teleki Uramék ellen való causát az regium gubernium ventilálja és decidálja, akármiképen succedáljon a mi részünkre, hogy appellálhassuk ő felsége eleiben.

Köszönöm igen Kegyelmednek, hogy az

gyalmot ide adta volt, minden kár nélkült, megszárasztva küldöttem vissza.

Kérem Kegyelmedet, tudósítson engemet, ha bizhassam-e Kegyelmed jó akaratjához az iránt az megkináltatás iránt. Küldjön Kegyelmed egy font kávé is nekem, ha terhére nem leszen Kegyelmednek ennyi importunuskodásom; az árát jó szívvvel megküldöttem volna, ha bizonyos lehettem volna benne, holott legyen most Kegyelmed.

Ezzel az jó Istennek oltalmában ajánlom Kegyelmed életét.

Szamosfalva, 25 Februarii 1703.

Kegyelmed szolgálja
MIKOLA LÁSZLÓ m.p.

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

IX.

Mint jóakaró Uramnak Kegyelmednek ajánlom szolgálatomat.

Kegyelmed 4. csendtis Fejérvárrúl levelemre küldött válaszát becsülettel vöttem. Hogy Kegyelmed igiri abban az lapádi dologban az megkináltatás iránt jóakarátját, igen kedvesen veszem Kegyelmedtől. Én azt az néhai Alvinczi Péter levelét in veris paribus Kegyelmednek elküldöttem; az retractatiót is elé kéresem az levelek között, mert azt bizonyoson tudom, hogy megvolt az retractatió akkor, mikor az ideje volt. De akármit adjanak is elé az Alvinczi Péter maradéki in forō contentioso az ő idejében, én azzal nem állok el az én praetensióm mellől, mert nekem Alvinczivel nem volt semmi commerciumom sem egyszer, sem másszor, nemhogy valami megmutatott jóakarátjáért engedtem volna jussomat neki. Ugyis pedig Inczédi Pálné asszonyom és Inczédi Uram a magok részéről semmit nem praetendálhatnak egyebet az zálogos summának felénél, ugy mint ezer forintnál, és ha nem leválja, az contractus ereje szerént pénzét is elveszti. Kérem azért Kegyelmedet, ne ztelje üdöt venni reá és megkináltatni őket, az Kegyelmed jóakarátját igyekezem Kegyelmednek megszoalálni.

Fejérvára való menetelemet elhalasztatom gubernator Uram ő Nagysága tetszéséhez, mivel ő Nagysága azt írja, hogy talán az gyűlésnek vége felé elévetheti az regium gubernium azt az mi perünket, ahhoz képest tudósít ő Nagysága, mikorra menjek le. Szállást nekem rendelték (ugy hallom) az kapun kívül az Mihocsa háza felénél, a holott nincs lovat hova kötni; én pedig az hat szerkes lovat magam mellől el nem küldöm; kérem azért Kegyelmedet szeretettel, bár pénzemért szeretetne egy jobbacska szállást, a holott akár csak eresz legyen hat lovak s egy különös házacska az gazdátúl.

A mint nekem írják, Bécsből vice cancellarius Uram Kálnoki Uram le igyekezik Erdélybe és succedál, elhiszem, ex candelatione regii gubernii et statuum regni más catholicus ember ő Kegyelme helyett; én is praetendálnám (ha Istennek is ugy tetszik) az candelatiót több pápista atyánkfiai között. Kérem Kegyelmedet, köszöntse szómmal (csak magánosan szólván ő Kegyelmevel) gróf Pekri Lőrincz Uramat és juttassa eszében erről az successióról való opinióját, melyet nekem jelentett volt ő Kegyelme; én el nem felejtetem, sőt azt kívánom, hogy ő Kegyelme is megemlékezzék róla. El is várom az Kegyelmed tudósítását, mit felelt legyen erre, mivelhogy volt erről az dologról ő Kegyelmeének discursusa az egyházi emberek előtt Bécsben létében in confidentia.

Valami occurrentiákról is ha tudósít Kegyelmed, kedvesen veszem Kegyelmedtől. Ajánlván ezzel az jó Istennek oltalmában Kegyelmed életét. Szamosfalva, 20. Martij 1703.

Kegyelmed szolgálója

MIKOLA LÁSZLÓ m. p.

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

X.

Mint kedves fiam Uramnak ajánlom Kegyelmednek kész szolgálatomat, Isten Kegyelmedet minden jókkal áldja meg kedvesével együtt, kívánom.

Kegyelmed utolsó levelét ez őszszel kedvesen vöttem, abban is hozzám contestált synceritását és az méltóságos camerától lött impetaltatásomhoz is expectorált fiui kegyes affectiójának candorát hogy hozzám megmutatni ennyire is nem sajnálotta, érettem feleségemtől haragot felvenni és magát disgustusban ejteni, debito cum honore köszönöm édes fiam Uram Kegyelmednek, debitasque omni obsequiorum genere et studio ad amplitudinem gratiarum reponendam, eas, quas animo concipere possum gratiarum actiones, cum obligatione obsequiorum meorum possibilitium referre Dominationi Vestrae Perillustri pro pietate filiali erga me contestata haud intermissurus.

Tovább is kérem édes fiam Uram Kegyelmedet teljes bizodalommal avagy csak Istenért és szegény árváimért, ne sajnálja Kegyelmed az méltóságos cameránál lévő obligatoriámnak redemptióját allaborálni az Kegyelmed által bölcsen citált vagy allegált articulus szerint, mind az drága ötven forintos övemmel, mind egyéb megirt industriáimmal, mészközi határon és Szinden szerzett földeknek és Patába, Györgyfalvára kölcsön vagy hitelbe dolog interesre kiadott négyszáz véka buzánknak is medietása engem illetve jure coacquisitionis.

Ugy az feleségem elméjét is hozzám gyalulni és inducálni, ha mikor lehet, ne sajnálja arra, hogy lakhassam feleségemmel és szegény árváimmal, immár valahára élhessek és halhassak vélek, ne gyöttrődjem éjjel nappal tőlök való megfosztatásommal és nem láthatásommal, mert ez az kimondhatatlan keserűségem az csontjaim velejét is kiszárasztja.

Velem lakó Sámuel fiam iránt az Isten annyiban megvigasztalt, hogy az őszszel az kedves felesége Guthi Krisztina asszony, Bereg vármegye generalis perceptorának, Tekintetes Nemzetes Guthi György Uramnak kedves leánya fiam mellé visszajött és azolta itt igen szép istenes életet élnek egymás szeretetiben; itt velem laktokban inkább becsülik egymást mint Magyarországon laktokban; igaz symbolum az, hogy az feleségét az férfi, ha maga jószágában tartja, inkább

megbecsüli, de ha az felesége jószágában lakik véle az férje, port rug az asszony az férje szeme közé, mint nekem is rugott és ugyan meg is ruga, hogy éjjel nappal pénzt igyekeztem neki hordani. De eljő az idő, mikor az Isten megfizet mindenünknek, mindazáltal mind azon engemet megvetett feleségemnek, mind szegény árváimnak, ugy Kriska leányomnak és kis Aniskájának is minden áldásokat kívánok Sámuel fiammal és kedves menyem asszonynyal együtt, kik Kegyelmedet is általam köszöntetik minden jóknak kívánásával. Sándor fiamnak én már levelet sem írok, az olyan háládatlan rosz embernek, tavaly az szent írásból is irtam neki motivumokat, micsoda parancsolatokat irt az Isten az atyákhoz való szeretetről és praemoneáltam, hogy jöjjön ki hozzám és bátyjához; már valaha Kegyelmed is praemoneálta in cassum, nem hajt semmit is reánk, ugy elidegenedett tőlünk mint az anyja és méltatlan anyja tanácsán és maga ductusán jár; azért éljen magának az rosz ember, így köszöni, 24 esztendeig hogy idegen országon tisztartójok voltam ő is, megfizet az Isten nekik. Kegyelmedben, az Isten áldja meg Kegyelmedet, nagyobb kegyességet és édes fiui zélust avagy Sorgét, szeretet(et) tapasztaltam hozzám mint Sándor fiamban, ha az Istentől nem fél én érettem avagy csak az emberektől szégyenlené; ha én oly könnyü ember volnék, magam elmennék, de én már elnehezedtem; bár csak egyszer láthatnám még Kegyelmeteket valamelyik tordai ember házánál, azután visszajönnék és könnyebben meghalnék; attól ne féljen az jó

feleségem, hogy én az ő akaratja ellen menjek az ő jószágában se Szindre, se másuvá, Kegyelmed házához sem mennék látogatni is, tudván, hogy Kegyelmednek is passiója lenne az feleségem gaz nyelvétől miattam, hanem ha bemehetnék is valaha Kigyelmeitek látogatásának okáért, más házánál lennék szemben Kegyelmetekkel, hogy ne indignálódnék miattam Kigyelmedre; én pedig bizom magamat és minden bajaimat, árváimat is az én Istenemre, feleségemhez nem bízhatom, valamint szent Dávid királyi proféta is panaszkodik a 41-ik zsoltárban az 10-dik versben, hogy az én békeségemnek embere is, kibem bizom vala, kit tápláltam és hiven szolgáltam, lábat vete nekem. De én várván várom az Izraelnek Istenét, mig nem meglátja az én igyemet, az én szabáditásomnak Istenét, mig engem megvigasztal, ha nem ez életben, az jövő örök életben avagy csak. Bárcsak néha egészségekről Kegyelmeteknek tudósítana Kegyelmed. Ezzel ajánlván Isten oltalmába Kegyelmeteket mindnyájan, maradok

Darva, die 15 Februarii 1746.

Kegyelmed igaz köteles szolgája
és fidelis öreg ipája

Idősb DARVAI FERENCZ m.p.

Darvai Sámuel is köszönti mint ismeretlen kedves sógor urát és kedves hugát minden jóknak írásival tisztelvén.

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

B. WESSELÉNYI MIKLÓS

HŰTLENSÉGI BŰNPERE.

Közi: Jakab Elek.

HARMADIK FEJEZET.

AZ ALPERES BÁRÓ WESSELÉNYI MIKLÓS BIZONYÍTÁSAI.

I.

ALPERESI OKLEVELEK.

(Folytatás.)

A 4-re. Báró Wesselényi a királyi felség szent személye ellen egy szót sem szólt, sőt arra emlékezem, hogy tekintetes Uray alispány ur a bárót beszéde folytában a kellő tisztelet megtartására emlékeztette, akkor a báró nyilván és tisztán kifejtette, hogy ő a felséges király személye és méltósága iránt mindég magyarhoz illő valódi tisztelettel és hűséggel viseltetik és beszédében valahányszor a kormányt említé, mindenkor meg kívánja azt különböztetni a királyi felségtől s itt, ha jól emlékezem, kifejtette azt is, mit ért a kormány nevezet alatt; de valamint fenntebb is mondtam, itt csak értelemre s nem a szavakra emlékezővén már, szavait meghatározni nem tudom.

Az 5-re. Én báró Wesselényi beszédében valóságosan semmi lázítót nem vettem észre, sőt a mint a 3-ik pontra tett valómásomban is látható, a báró minden beszédeit oda irányoztaknak láttam s értettem, hogy a köznép java s boldogsága békés uton eszközöltessék s éppen a vitatás alá vett articulus megalapításával a közcsend és béke állandóul fenntartassék. Igaz, hogy a báró beszédében sokszor megszakasztott többek által s kérte is a közbeszólókat, hogy ne szóljanak belé beszédébe; mert ha a beszéd fonalát megszakasztandják, majd vagy érthetetlen vagy öszvefüggetlen vagy kétes értelmű lesz beszéde. De mindemellett is sokszor közbeszólások történtek, de milyen értelműek, nem tudom.

A 6-ra. E pontra az idő multa miatt kereken felelni nem tudok, mert szavakra nem ügyeltem, de ha ügyeltem volna is, azokat ily hosszú idő után lélekismeretesen meghatározni nem tudom. Hogy báró Wesselényi

a vitatott megválthatási jognak megtagadásából eredhető károkat s nyugtalanságokat fejtegette, az igaz, s éppen onnan következett, hogy tehát a közbéke kedvéért meg kellene azon jogot adni a föld népének; mondotta-é a kiirt szavakat a báró vagy nem? arra nem emlékezem, annyi bizonyos, hogy beszédének egész czélzata s fonala legalább saját értelmem s belátásom szerint minden felségsértés és lázasztás gyanujától mentnek látszott előttem.

A második rendű kérdőpontokra.

Az 1-re. A királyi fiscalis részére e tárgyban kihallgatott tanuk érdekeltek-é vagy nem? baráti-é vagy ellenségei báró Wesselényinek, azt nem tudom.

A 2-ra. Hogy báró Wesselényi beszédei Szathmár megyében, legalább melyeket én hallottam, mindég figyelemmel hallgattattak, azt tudom, s az ugy is van. Készült-e Wesselényi ellen valaki előre vagy nem? azt sem tudom, hanem a közgyűlés helyére léptemkor s ott létem ideje alatt, mielőtt még a gyűlés megnyílt volna, hallottam többektől, hogy a báró a multkori gyűlés végzését ha megváltoztatni kívánni fogja, azt nem kell engedni, sőt ne is kelljen e tárgyat vitatni megengedni, mint már elhatározott. Ezt többen beszéltek, voltak ellenkező vélemények is, de kik s mit beszéltek s melyik részen voltak, arra már nem emlékezem. Egyébiránt az ily vélemények surlódása mindennapi, azért nem is szoktak reá figyelni. Azonban akkor mindjárt magam is azt gyanítottam, hogy némelyek elkészültek a báró Wesselényi meg nem hallgatására, de ez nem volt általános közvéle-

mény, mert a másik hason rész azt kívánta, hogy hallgattassék ki, de a vélemények nem tudván öszvesurlódni, csakugyan a bárónak kellett engednie, valamint engedett is végre. Költ Nagy-Károlyban, 1838. évi marczius 4-én Schick Ferencz m. k. Szathmár megye tiszti ügyésze (P.H.) Eredetisége bizonyítatik, Krassón, június 21-én 1838. Szathmár megye főszolgabírája (P.H.) Darvay Ferencz által s főesküdtje Ternyey János m. k. (P.H.)

27-ik számhoz 6. tanu.

Alóírt mai napon Mandatum Compulsorium ereje mellett tekintetes Darvay Ferencz, nemes Szathmár vármegyei főszolgabíró ur által felszólíttatván, hogy ha jelen voltam az elenyészett 1834-ik esztendő Karácson hava 9-ik napján nemes Szathmár vármegyének Nagy-Károlyban tartott közgyűlésén, tehát esküm letétele után a kérdésbe teendő pontokra lelkiismeretesen felelnék, ezennel feleletemet következőkben van szerencsém megtenni:

Az 1-ső pontra. A kérdésben kitett gyűlésén nemes Szathmár vármegyének annak kezdetétől végig jelen voltam.

2-ra. Bevégezvén az elnök alispány a megye rendeihez intézett üdvözlő beszédjét, mint szintén a megyei rendek nevében tett viszonyüdvözlését a főjegyző, azonnal kétrendbéli országgyűlési tudósítások hozattak szönyegre, a melynek egyike volt egy november 18-án 1834. költ kegyelmes királyi leírás feletti tanácskozásokat magokba foglalt az ország rendeinek, a második egy 25. novemberben költ követi tudósítás, melyben követeink kéri megváltoztatni a megye rendeinek ugyanazon hó 10-ik napján költ utasításukat az akkoriban éppen országos vitatás alatt volt V. és VIII-ik törvényczikkelyek felett.

Alig hogy az első tudósítás felolvasaték, Uray Bálint másod alispány feláll, a nélkül, hogy beszédje a felolvasott tudósítással legkisebb logikai öszvefűgésben lett volna, hivatkozik a november 10-kén költ országgyűlési utasításra és azt a rendek által ujonnan megerősíteni kéri. Ekkor állott fel báró Wesselényi Miklós s mint utoljára is kiejtett szavából kitetszett, csak Uray Bá-

lint másod alispány beszédére kívánt szólani s a tanácskozásban rendet kívánt felállítani, kívánván a 25-én költ követi tudósítás felolvasását; de alig hogy ő a Tekintetes Rendek megszólító szavakat kiejtette, azonnal éktelen láрма támadt a teremben, egy része a sokaságnak halljuk a bárót, más része nem halljuk, üljön le a báró szavakat harsogtatták. Ekkor megszűnván a zaj, a báró az előlülő alispány urat felszólította, hogy neki a beszélhetésre a megkívántató csendet szerezne meg, mit a tisztelt alispány ur meg is szerzett, s ő maga is kérte a bárót, várná el a második követi utasítás felolvasását s azután szólana; de a báró azt hívé, hogy ha Uray alispánynak szabad volt szólani, tőle sem tagadtathatik meg a szólás, szándékával fel nem hagyott, a minthogy előbb csak három szavak kimondhatásáért könyörgött; ez nem használván, e három szavakat papirosra írta, mutogatta, végtére a torkok és mejjek berekedéséből származott lármaszünetben a tisztelt báró ur három szavakat csakugyan kiejtette, mely ebből állott: „olvastasson a tudósítás.“ A lármaszó sokaság között voltak, kik a báróra, mivel beszélni akaró szándékával fel nem hagyott, actiót kiábáltak, mit azonnal a tiszti főügyész Szerdahelyi Pál ur fel is tett és az előlülőnek be is nyújtotta; mikor ismét parányi csend levén, a báró ur a tiszti keresetet kérte felolvasni, hogy lássa — úgy mond — ez egész haza, hogy én mint magyar nemes azért, mert szólásbeli jussomat gyakorolva, a megye közgyűlésén beszélni akartam, nemes Szathmár megye rendei által ügyvédi kereset alá vétettem. A szavakat hallván a rendek s látván, hogy ilyen esetben helye a keresetnek nem lehet, a keresettől elállottak.

3-ra. Báró Wesselényinek az egész gyűlés alatt tartott beszédei mind oda voltak czélozva, hogy a rendek az említett törvényczikk felől adott november 10-iki utasításukat vonják vissza s minden szavai ennek hasznos és szükséges voltára valónak intézve; felhozá a tulajdoni just, melynél fogva mint birtokos törvényesen gyakorolhatja javainak örökös eladhatását, felhozá annak hasznait s különösen azt, hogy az adózó és nemesség közt fennálló ellenséges

indulatok ez által legbizonyosabban barátságos egységre változnának, ellenben a legborzasztóbb kitörésektől lehet tartani, ha hogy a nemesség a már törvényczikkelylyé alkotott s királyi jóváhagyás alá felküldött javallatot maga vonja vissza; ekkor azután körmei közül a dulongó sokaságnak egyedül csak a kormány által szabadíttathatunk meg; beszédeinek minden czélzatai ezek voltak s bárha történtek is a másod alispány s más táblabíró urak által egyes közbenszólások a báró beszédeire, a teremben volt sokaság által ellenben a bárónak minden beszéde „éljen“ és „helyes“ felkiáltásokkal hagyatnak helyben.

4-er. Hogy Wesselényi Miklós a kir. felség szentséges személyét sértette volna, azt tagadom, mert egykor Uray alispány beszéde közben szólván, őtet felségsértés bűnével czéltott vádolni; de ezen szavaira a báró magát világosan kifejezte, hogy ő a királyi felség szentséges személyét soha életében nem sértette, ő a kormányt — ugymond — mindég megkülönbözteti, mert ő a kormány neve alatt csak a főbb dicasteriumokat, kir. tanácsosokat s nem pedig a felség személyét érti. Azonban Uray alispányon kívül nemes Szathmár vármegye rendei között egy sem találkozott, ki a báró beszédjében legkisebb felségsértést vett volna észre avagy Uray alispánynak beszédét helyben hagyta volna.

5-re. Nem azt, hogy lázító szándéka lett volna báró Wesselényinek, sőt a lehető kitörések elkerülésére javallotta a törvényczikkely alkotását, szomoru képeit festegette a báró a kitöréseknek s éppen ezeknek kívánta mintegy gátul elébe vetni az egyetértés s barátság megfundálásának törvényeit.

6-ra. A ki báró Wesselényi beszédére figyelmeztet, lehetetlen, hogy abból azt huzta volna ki, miképpen ő a kormányt vádolta volna azzal, hogy az adózókat veszedelmes kitörésekre ingerlené, sőt a lehető kitörések alkalmazásával is csak a kormányt nyilvánítá szabadítónak; azt is nyilván kimagyarázta, hogy ő a nép zsirján nem ért egyebet, mint az adót, deperditát, katonáskodást sat. Letett hitem után ezeket vallottam. Költ Nagy-Károlyban, 4. martii 1838. Décsy László

m. k. több nemes vármegyék táblabírája (P.H.) Eredetisége bizonyíttatik, Krassón, 21 junii 1838. Darvay Ferencz m. k. tekintetes Szathmár megye főszolgabírája által (P.H.) fősküdtje Ternyey János m. k. (P.H.)

27-ik számhoz 7. tanu.

Alábbirt midőn tekintetes nemes Szathmár megye főbírájától Darvay Ferencz urtól és esküdtje Ternyey János urtól törvényes eskető parancs előmutatása mellett hit letétele után a báró Wesselényi Miklós ügyében előmbe tett kérdőpontok szerint megszólíttattam, következőképpen teszem vallásomat.

1-ső pontra. 1834. év december 9-én tartott közgyűlés első napján bár nem mindég, de két részben huzamos időnkig benn voltam.

2-ra. Gyűlés kezdetével első aljegyző ur tüstént az országos követektől érkezett tudósítást olvasta fel, miután másod alispány ur a rendekhez így szólott, a november 10-iki közgyűlés határozata mellett az urbéri 5-ik czikk tárgyaiban maradnánk meg, melyre a többség egy része helybenhagyással felelt; azután báró Wesselényi Miklós ur akart szólani, de semmiképpen a nép lármájától nem szólhatott, az jól látta, hogy mind a tekintetes viceispány uraknál, mind a népség előtt csendességért könyörög, sőt ki is nyilatkoztatta, hogy csak három szavát hallják meg, de semmi beszédre nem ügyeltek, sőt a mint beszélni kívánt volna, többen ellene actiót kértek, az actió levátáját a fiscus fel is tette s az elnök alispány urnak által adta; de nem olvasódott fel. Ekkor alispány ur felállott s csendességet csinált s a jegyző tüstént a követektől érkezett második tudósítást kezdte olvasni s el is olvasta.

3-ra. Báró Wesselényi Miklós ur midőn beszédhez juthatott, beszédei közül e következő adatokra emlékezem: Tekintetes Rendek! A november 10-iki közgyűlés határozatát az urbéri V-ik czikkelyre nézve megváltoztatni ajánlanám; igen jó s elkerülhetetlen szükség azoknak megváltozása jelenleg is, de jövőre nézve hasznos is; mert azon nemesek, kiknek örökös birtokjok nincs, jobbágyok s szolgák, akkor pedig a szolgaság alól felszabadulnának, mert a ki bármi

keveset is vásárolhatna, azon vagyonnak tüstént örököse lenne s a szolgaság alól fel volna szabadulva, s jószágaink is sokkal többet érnének. Ezeket, emlékezem, hogy kívánta a báró megmutatni beszédjével, mely beszédjét nagy „éljen“ kiáltás váltotta fel a többség nagy részétől.

4-re. Báró Wesselényi Miklós ur mind azon beszédei között, miket én hallottam, soha ő felsége szentséges személyét meg nem sértette, sőt a midőn másod alispány urtól tekintetes Uray Bálint urtól egyszer beszédében báró Wesselényi Miklós megszólítottatott, hogy beszédére vigyázzon, én, a ki ott jelen voltam közel, akkor sem hallottam, hogy ő felsége szentséges (személyét) a báró valami szóval sértette volna; sőt a mikor valami szavában a kormányt előhozta, azt nyilvánosan kimondotta: „hogy nem értem én ő felsége szentséges személyét, a kinek én örökre hódoló tisztelettel tartozom.“

5-re. A mennyire meg tudtam itélni báró Wesselényinek beszédét, miket hallottam, abban semmi lázítást észre nem vettem, egyedül csak azt hallottam ki hosszas beszédéből, hogy az örök megváltást akarná megállapítani s a mellett erősen küzdött, hogy a megye november 10-ki közgyűlési határozását az V-ik urbéri cikkelyre nézve változtassa meg.

6-ra. Arra emlékezem, hogy báró Wesselényi ur beszédjében a kormányt említette és a 9 millió népet vagy embert is; de ezen szavakat több szavaival együtt véve miképpen mondotta, letett hitem után mondom, nem tudom, hanem azt állítom, hogy a mikor csak én a gyűlés termében voltam, báró Wesselényi Miklós ur lázítóképpen nem beszélt, hanem inkább kérve s ajánlva.

Továbbá hogy azon tanuk, a kik báró Wesselényi Miklós ur ellen megesküdték, jó emberei voltak-e a bárónak avagy rossz, maig sem tudom, nem is hallottam senkitől is. Az 1834-ik év december 9-én tartott közgyűlés előtt micsoda készülétek tétettek báró Wesselényi Miklós ur és Kölcsey Ferencz ur ellen, azt nem tudom, hanem azt láttam, hogy csakugyan a nemesek egy része, bár azt sem tudták, hogy a báró mit akar mondani, mégis szóhoz jutni sehogy sem akarták engedni. Költ Nagy-Károlyban, 5 martii 1838.

esztendőben Veres Lajos m. k. tekintetes nemes Szathmár megye várnagya. Eredetisége elemértetik. Krassón, junius 21-én 1838. Darvay Ferencz m. k. Szathmár megye főszolgabirája (P.H.) főesküdtje Ternyey János m. k. (P.H.)

27-ik számhoz 8. tanu.

Alant irt legfelsőbb parancsolat ereje mellett tekintetes nemes Szathmár vármegye főszolgabirája Darvay Ferencz és esküdt társa Ternyey János urak által felszólítottván báró Wesselényi Miklós részére teendő tanuvalomásra, ki is az előadott kérdőpontokra letett hitem után vallom lelkiismeretem szerint a következőket:

1-ször. Elenyészett 1834. esztendőben december 9-én Nagy-Károlyban tekintetes Szathmár megye rendei által tartott közgyűlési tanácskozás folyta alatt jelen voltam.

2-or. A mennyiben azon időtől négy évek lefolytak, tisztán s világosan a tanácskozásban fennforgó tárgyak minden szavaira nem emlékezem, egyedül a tárgy némely fontosabb ágaira. Országgyűlési követeink tudósítása olvastatván fel, mi hasznok és károk eredhetnek a lakósokra, vala érthető, erre másod alispány ur felszólalván, azt nyilatkoztatta ki, minthogy a tárgyban már elhatározott, *) utasítás alá e tárgy nem jöhet. Mire báró Wesselényi Miklós felállván, szólni akart, de első alispány ur mint elnök még a hátra levő s fel nem olvasott követeink tudósításait felolvastatni sürgette; báró Wesselényi ismét a szólhatásra engedelmet kért, mert, úgy mond, ha másod alispány ur előtte már beszélt, ő is jogot tart a beszélhetésre és maga véleményének kifejezésére; és így sikeretlenül ment egy fél órai zugás és lárma közt, kérelme fogamat nélkül elhangzott.

3-or. Szóhoz jutván báró Wesselényi Miklós, figyelmeztette a rendeket, hogy valamint ezt megelőző közgyűlésből utasításokat adhatott követeinknek az 5-ik articulusra, szinte úgy ezuttal pótló utasításokat tenni jussa van; értelme beszédének az örökös

*) Az eredetiben is ily hiányos az értelem.

megválthatás volt, a mi nagy figyelemmel végig hallgattatott s „éljen“ kiáltással fogadtatott.

4-re. Báró Wesselényi a királyi felség szent személye ellen legkevesebbé félremagyarázható szót sem szólott, sőt midőn másod alispány ur által világosabb kimagyarázásra megszólíttatott, azt felelte: „beszédem nem kétértelmű, mert mint hiv alattvalója királynak a legnagyobb jobbagyi alázatossággal hódolok.“

5-re. Báró Wesselényi beszédeiben semmi lázítás nem volt, vagy hogy legkevesebbé a rendeket egymás ellen most vagy máskor ingerlette volna vagy pedig hogy a hazai alkotmány ellen is beszélt volna, nem hallottam, nem is volt beszédének más értelme, mint az V-ik articulus elfogadásának az ország lakósira háromló haszonnak fejtegetése.

6-ra. Hogy báró Wesselényi Miklós bőven magyarázott beszédében ezen szavakat mondotta volna: „a-kormány nem akarja ezt, tekintetes KK. és RR., mely csalárd álorcztát tévén ocsmány képére, kihuzta 9 millió ember zsirját s már most csak sat. — bármiként gondolkodó tehetségem oda fordítsam is, nem emlékezem. Költ Porteleken, 5-dik márczius 1838. Brassói Zimán Lajos m. k. (P.H.) Eredetisége bizonyíttatik. Krassón, június 21-én 1838. Darvay Ferencz m. k. Szathmár megye főszolgabirája (P.H.), főesküdtje Ternyey János m. k. (P. H.)

27-ik számhoz 9. tanu.

Felszólíttatván tekintetes nemes Szathmár vármegye főszolgabirája tekintetes nemzetes Darvay Ferencz ur és segéd társa által az előmbbe terjesztett k. compulsoriumban a végett, hogy báró Wesselényi Miklós ő nagysága ügyében hit alatt adnám feleletemet az előmbbe adott kérdőpontokra, ennek következésében letett hitem után e következendőkben adom feleletemet.

Az 1 ső pontra. Szathmár vármegyének 1834-ik Karácson hava 9-én tartott közgyűlésben jelen voltam.

A 2-ik pontra. Miután az 1-ső alispány tekintetes Kende Zsigmond ur üdvözlő oratóiját elvégezte s erre a megyebeli első vicze notarius ur viszont feleletét megadta volna

a megyei Karok és Rendek nevében, felolvastatott a Szathmár megyei követ uraknak 1834-ik november hónap 18-ról költ tudósítások; e megtörténvén, tekintetes Uray Bálint másod alispány ur kinyilatkoztatta azt, hogy a megyebeli statusok a november 10-én az urbarium V-ik cikkelye tárgyában hozott determinatiójok mellett tovább is maradnának meg; ezen felszólításra felelni akart mindjárt báró Wesselényi ő nagysága, de ötet beszélni tekintetes első alispány ur nem hagyta, azt adván okul, hogy a követ uraknak még hátra levő oratóijok is olvastatna fel elébb; de báró Wesselényi azt inondván, hogy néki is jussa van szólani, csendességet kért, s minthogy sokan kiabálták ezt a szót: „halljuk a bárót“, ismét szólani kívánt; de a nagy lárma miatt ismét nem szólhatott, s ámbár a temérdek sokaság larmája által háboríttatott meg a csendesség, mégis a báró tartatván ezen csendesség megháborítójának, ezen szempontból tisztí főügyész Szerdahelyi Pál ur által ellene actió tétetett fel, mely tekintetes első alispány urnak általadatott, a báró ő nagysága ismét csendességet kért, de ismét nem szólhatott a nagy lárma miatt s kérte a báró, hogy az idő ne vesszen, olvastasson fel a követ urak tudósítása; nagy sokára egykor vége szakadt a nagy larmának és az actió is ekkor a tekintetes karok által megsemmisíttetett.

A 3-ra. Felolvastatott egész csendességgel ezután a követ uraknak november 27-ről költ s az urbéri V-ik cikket érdeklő relatiójok s ekkor kérte tekintetes Kölcsey ur is a rendeket, hogy huzzák vissza azon pótló utasítást, melyet adtak a tekintetes Karok és Rendek az örökös megválthatás ellen. Tekintetes Kölcsey urnak ezen beszédjét több okokkal próbálta báró Wesselényi támogatni, mely beszédjét a méltóságos bárónak nagy részben hangos „éljen“ kiáltások zárták be. A tekintetes KK. és RR. nagyobb része mégis megmaradt a 10-ik novemberi gyűlésben hozott determinatiójok mellett. S ezután ismét beszédet tartott a báró s próbálta argumentumaival reá birni a státusokat arra, hogy a novemberi pótló utasítást változtatnák meg, több argumentumai közt voltak a bárónak ez is: „félni lehet, hogy ha a

jobbágyoktól meg fog tagadtatni az örökös megváltás, a jobbágyság előtt a nemesi rend gyűlölségbe esik, idővel még ő a nemesi rend ellen tör ki, minthogy reménységet nem lát sorsa könnyebbitésére.“

A 4-re. A királyi felség szentséges nevét vagy a királyi méltóság tekintetét beszédben a báró meg nem sértette, s mikor a kormány ellen szólt, akkor nem ő felsége személyének említésével, hanem a kormány kifejezésével élt. Beszédében így felelt tekintetes Uray Bálint másod alispány urnak a méltóságos báró, a midőn felségsértő értelmet látszott a 2-od alispány ur a báró beszédének adni: „én a felség és kormány között valamit mindég, úgy most is különbséget teszek“

Az 5-re.* A méltóságos báró azonban semmi lázadást vagy engedetlenséget előmozdító szavakkal nem élt, úgy látszott, hogy minden beszédje a jobbágyság eránti részvéltre hajolt.

A 6-ik pontra. Azon szavakat: „a kormány nem akarja ezt, tekintetes KK. és RR., mely csalárd álarczát vévén ocsmány képére, kihuzta 9 millió ember zsirját s már most csak arra várakozik, hogy azon 9 milliót az által felingerelvén, annak körmei közül ő szabadítson ki, s ekkor jaj nekünk tekintetes KK. és RR., mert szabad emberekből szolgálkák alacsonyodunk,“ a báró nem mondotta, hanem a zaj és lárma csillapodván, disszerálni hallottam báró Wesselényit az V-ik articulus megtagadásából eredhető következeusről, előadván ezuttal azt is, hogy különben is a köznép elég terhesen viseli az adót, katona tartást sat. egyébként többet én e tárgyban nem tudok. Melyről adom ezen vallásomat. Károly, 5-a martii 1838. Szabó György m. k. (P.H.) Eredetisége elesmertetik. Krassón, június 21-én 1838. Darvay Ferencz m. k. Szathmár vármegye főszolgabirája (P.H.) főesküdtje Ternyey János m. k. (P.H.)

27-ik számhoz 10. tanu.

Folyó 1838-ik esztendőben januarius 13-án méltóságos personalis Somsich Pongrácz ő nagysága aláírása alatt kelt compulsorium mandatum következeusről főszolgabíró tekintetes Darvay Ferencz ur által felszólít-

tatván a végett, hogy ezen tekintetes nemes Szathmár vármegyének 1834-ik esztendő Karcsony havának 9-ik napján tartatott közgyűlésben történt dolgokról báró Wesselényi Miklós ügyében vallomásomat hit alatt adnám elő, e következőekben teszem tanu-vallásomat.

1-ször. Azon közgyűlésen jelen lévén, két országos relatiók olvastattak fel, melyek közül az elsőbb midőn felolvastatott, báró Wesselényi Miklós akart legelőször szólani, de 2-od alispány Uray Bálint ur nem engedte; végre kérte első alispányt, Kende Zsigmond urat, hogy csak három szót szólhasson, melyre tisztelt alispány ur azt felelte, hogy már meg levén határozva a közdolgok folyamatja és felvétele, addig a dologhoz szólani nem lehet, még a 2-ik országos relatió is fel nem olvastatik, e szerint azt megvárta a tisztelt báró ur.

3-ra. Beszédhez jutván, beszédének semmi más tárgya nem volt, mint az V-ik articulus, az örökös megváltásra adandó megyei utasítás, melyről tartott hosszas beszéde semmi kedvetlenséget a hallgatók előtt nem okozott, sőt azoktól helybenhagyást nyert.

4-re. Hogy a királyi felség szent személye ellen valamit szólott volna, melylyel a királyi méltóságot megsértette, nem hallottam, sőt midőn Uray Bálint másod alispány ur által a felség megsértésével vádoltatott volna, azt felelte, hogy ő felségének atyai szíven fekszik jobbágyai boldogsága, de a kormány a felség rendeleteit híven nem teljesíti, a kormányon pedig érti a dicasteriumokat.

5-re. Báró Wesselényi Miklós beszédeiben semmi lázítás nem volt, sem az ország statusait egymás ellen vagy a megyei rendeket a királyi felség, a kormány és hazai alkotmány ellen nem ingerelte, sőt inkább arra törekedett, hogy az örökös megváltás által az ország lakosai között örök béke és nyugalom szerzezeusről s ezen igyekezetét világos szavakkal is kijelentette.

6-ra. Hogy báró Wesselényi Miklós ezen szavakat mondotta volna: „a kormány nem akarja ezt T. KK. és RR., mely csalárd álarczát tévén ocsmány képére, kihuzta 9 millió embernek zsirját sat.“ nem hallottam,

hanem azon szomorú következeéseket adta elő, melyek az V-ik art. megtagadásából eredhetnének, onnan tudom pedig, hogy a fentírt szavakat nem mondotta, mivel bár egész gyűlés ideje alatt jelen voltam, semmi lázításra vagy felségsértésre célzó szavakat vagy kifejezéseket nem mondott. Költ Endréden, mártius 5-én 1838. Fényes János m. k. Tekintetes Szathmár vármegyének tiszti alügyésze (P.H.) Eredetiségét bizonyítjuk. Költ satb.

27-ik számhoz 11. tanu.

1838-ik évi márczius hava 26-án ezen nemes Szathmár megye N.-Károly mezővárosában T. Darvay Ferencz főszolgabíró által törvényes parancs előmutatása mellett megeskettvén, az 1-ső számú kérdőpontokra e következő vallomásomat teszem:

Az 1-re. Azon kérdéses 1834-ik évi december 9-kén tartott közgyűlésen jelen voltam.

2-ra. A nálunk szokott üdvözlő beszéd multával mint legnagyobb fontosságú tárgy az akkori országos követek jelentése volt a jegyző által felolvasandó, megyénk másodalispánja első szolt a felolvasás után, hogy a 10-ik novemberi fényes gyűlés határozata mellett maradjanak, t. i. az urbéri V-dik cikkely ellen; kitörő „maradjunk“ követé beszédét. Akkor b. Wesselényi Miklós fogott volna beszélni, de hangját lármás „nem halljuk“ nyomá el, a báró folyvást szólani akart, de kihallgatni nem akarák. Ő az első alispányt kérte csend eszközlésére, s az a második jelentés olvasása után ígért néki szólhatást, első helyen azonban az első jelentés felolvasásával oly fontos tárgy mint az urbéri V-ik cikkely jelentetvén a követek által, nehogy a hirtelen megkapott felfogott képzetek (a közönségé) a második hasonfontosságú jelentés elolvasásával feledésbe menjenek, a báró szólani törekedő feltételénél állhatatosan megmaradt; láрма, zugás tartott folytonosan, panaszszal emlité Wesselényi Miklós ekkor, miért van neki a beszélhetés megtagadva s másnak miért nincs? mely panaszt a láрма közt is, szomszédjában ülven, igen jól felvehettem; állhatatos kérése

és a láрма követése lön, hogy ügyészi kereset alá vétessék, mi azon gyűlésen félre vette; rendíthetetlen állt a báró ártatlan kívánata (mellett) s közgyűléseken létező szabad szólhatási jog ily sérelme után is folyvást szólani akart, szelid békével várt csend után, végre hogy a szólás joga úgy ne veszedelmeztessek, 3 szó kimondását kérte csupán, s a három szó kimondása meg nem hallgattatik; egyszer a láрма egy pillanatra szülvén, ezen szavakat ejté: „olvastassék a tudósítás;“ a második jelentés felolvastát várva leült.

3-ra. A második jelentés felolvastával beszédhez jutott a báró az urbéri V-ik cikk-pontokra s kérte utasításba adatását; hogy győző okai mik lehettek, azokról szóról szóra nem emlékezem, de jól tudom, hogy a nemzet előhaladását tárgyázták, fontosak valának azok, mert czáfolás nem követé; csak a novemberi gyűlés határozatánál akartak maradni és mégis beszédét elmondván, hangos „éljen“ követé.

4-re. Igen jól emlékezem reá, miként balul értett szava után Uray alispány ur feddésére magát tökéletesen, világosan így fejezte ki: „tiszteli, mond, ő felségét, iránta jobbjágyi hódolattal viseltetik s ezen szó alatt „kormány“ nem a felség szent személyét érti s kívánja értetni.“

5-re. Szót, mely lázításnak csak távolról is hordta volna bélyegét, soha tőle nem hallottam, pedig igen mellette állván s figyelvén reá, közelségem miatt lehetetlen lett volna nem hallanom, sem polgárt polgár, sem a megyei rendeket a kir. felség és haza alkotmánya ellen nem ingerlette. Beszéde az urbéri V-ik cikk pártolása által elhárítható szomorú következésekre, s így tehát egyenesen a lázítás kikerülésére célzott.

6-ra. Az elhuzott szavakat nem mondotta, azok a jól nem hallás következesei lehetnek, mert lármában csak darabolva vehették ki beszédét a távoliak s ebből formáltak azután ily kitételü egészet. Ujfalusy Lajos hites ügyvéd m. k. Eredetiségét bizonyítjuk. Krassón, 21-ik junius 1838. Darvay Ferencz m. k. Szathmár megye főszolgabírája (P.H.) főesküdtje Ternyey János m. k. (P. H.)

27-ik számhoz 12. tanu.

Tekintetes nemes Szathmár vármegyében Dengeleg helységében tekintetes Darvay Ferencz főszolgabíró ur esküdt társával megjelenvén, 1838. esztendei 31. januárius költ. mandatum erejénél fogva az 1834. esztendei 9. december folytáról 6. pontokban kérdést tévén, e következőket felelem.

1-ső pontra: Az 1834. esztendei december 9-dikén tartott közgyűlésen jelen voltam.

2-ra. A fennebb említett gyűlésen meggyénk követjeinek tudósításai olvastattak fel, melyre minden jelenlévők figyelmeztetk; azon-
tul az örökös megváltásról közönséges vitatás támadt, melyre másod alispány ur felszólalván, kijelentette, hogy már vitatás alá nem jöhet, mivel ezen gyűlést megelőző közgyűlés utasítást adott megyei követeinknek Erre b. Wesselényi felállván, szólan akart, de az elnök első alispány ur a nálunk divatozott szokásra hivatkozott, hogy míg a követek jelentései fel nem olvastatnak, addig senki sem szólhat, melyre báró Wesselényi a szólhatásra ismét engedelmet kért, de a nagy lárma miatt nem szólhatott.

A 3-ra. A lárma sokára lecsendesedvén, báró Wesselényi figyelmeztette a rendeket, hogy az előbbeni közgyűlési határozathoz pótló utasítást lehetne adni, mind-
ettől sok ezereknek haszna függ s e neveli a földbirtok becsét, melyre mindnyájan egy „éljennel“ jelentették ki tetszéseket.

4-re. B. Wesselényi a királyi felség szent személye ellen egy félremagyarázható szót sem szólt, sőt beszéde közben megszólíttatván másod alispány által, hogy világosabban beszéljen, azt felelte: „Az én beszédem nem kétértelmű, én az én királyomat jobbágyi alázatossággal tisztetem s mint hű alattvalója azt tettel is kész vagyok mindenkor bebizonyítani;“ a kormányról, az igaz, hogy azt mondotta, hogy nem mindég teljesítődik a királyunk akarata.

5-re. Báró Wesselényinek beszédében semmi lázítás nem volt, a hazai alkotmány ellen nem beszélt, egyedül az V. articulus elfogadásából háromló hasznokat fejtegette.

6-ra. Hogy báró Wesselényi ezt mon-

dotta volna: „a kormány, tekintetes KK. és RR., nem akarja, mely ocsmány képére látvát tévén, kibuzta 9 millió ember zsirját sat.“ ezeket nem hallottam. Hogy ezek így voltak, megismerem s bizonyoságot teszek. Dengelegen, mártius 6-án 1838. Becsky József m. k. (P.H.) Eredetiségét bizonyítjuk. Költ. Krassón, június 21-én 1838. Darvay Ferencz m. k. (P.H.) Szathmár vármegye főszolgabírója és főesküdtje Ternyey János m. k. (P.H.)

27-ik számhoz 13. tanu.

Alólírt mandatum compulsorium ereje mellett a b. Wesselényi Miklós részére teendő tanuvallomás végett ezen tekintetes nemes Szathmár vármegye főszolgabírója Darvay Ferencz és esküdt társa által megszólíttatván, az előmbe adott kérdőpontokra letett hitem után vallom a következőket.

1.) Az elenyészett 1834-ik évi december hó 9-én tekintetes Szathmár rendei által N.-Károlyban tartatott közgyűlésen jelen voltam.

2.) Négy hosszú évek előtt elhangzott minden szavakra pontról pontra nem emlékezem, csak ezen alább előszámlálandókra. Követeink tudósítása olvastatván, minden szem azon pontra volt függesztve; tudom, hogy az örökös megváltásból mi hasznok és károk áradhatnak a lakósokra; itt másod alispány ur felszólalván, azt jelentette ki, hogy ez itt már vitatás alá nem jöhet, mivel ezen gyűlésünket megelőző közgyűlés ezen tárgyban eldöntő utasítást küldött megyei követeinknek; erre báró Wesselényi Miklós felállván, szólan akart, de az elnök első alispány ur azon nálunk divatozott szokásra hivatkozott, hogy míg követeink relatiói fel nem olvastatnak, addig senki sem beszélhet. Erre báró Wesselényi a szólhatásra ismét engedelmet kért, jogot is tartván azon okból a beszélhetésre, mivel másod alispány ur előtte már beszélvén, a rendet már megbontotta. De minden kérelmei a szólhatásra az iszonyu zugás és lárma miatt fogamat nélkül csak elhangzott mint egy gyenge kiáltása a pusztában.

3-ra. Végre szóhoz juthatván b. Wesselényi Miklós, figyelmeztette a rendeket,

hogy valamint az ezt megelőző közgyűlés utasításokat adhatott követeknek az V-ik articulusra, szinte úgy jussa van ezen még népesebb közgyűlésnek azon tett utasításhozismét pótló utasítást tenni ezen fontos tárgyban, melytől annyi ezerek boldogsága függ; mert megalapítottván az örökös megváltás, a földbirók becsét egyedül ez nevelheti. Mely beszéde most már a legnagyobb figyelemmel kihallgattatott, szíves öszvehangzó „éljen“ kiáltással fogadtatott.

4-re. Báró Wesselényi Miklós a királyi felség szent személye ellen egy félreanyagarázható szót sem szólott, sőt inkább beszéde közben megszólíttatván másod alispány urtól ezen szavakkal: világosabban beszéljen a báró, erre báró Wesselényi azt felelte: „az én beszédem nem kétértelmű, én az én jó királyom a legnagyobb jobbágyi alázatossággal tisztelem mint hiv alattvalója, én a királyt és kormányt két különböző testnek tartom.

5-re. Báró Wesselényi Miklós beszédében semmi lázítás nem volt, a rendeket egymás ellen sem most, sem máskor nem ingerlette, a hazai alkotmány ellen is hogy beszélt volna, nem hallottam, egyedül beszédében az V-ik articulus elfogadásából minden egyesekre háromló hasznokat fejtegette.

6-ra. Hogy báró Wesselényi Miklós azt mondotta volna: „a kormány nem akarja ezt, tekintetes KK. és RR., mely csalárd álorcztát tévén ocsmány képére, kihuzta 9 millió ember zsirját sat.“, ezen szavakat, bárha jelen voltam is s bár semmi éržekeim nem hibáznak, soha nem hallottam. Költ Dengelegen, 6-ik martius 1838. N.-Dobay Décsey Farkas m. k. (P.H.) Eredetiségét elismerjük. Költ Krassón, junius 21-én 1838. Darvay Ferencz m. k. nemes Szathmár vármegye főszolgabirája (P. H.) és főesküdtje Ternyey János m. k. (P. H.)

27-ik számhoz 14. tanu.

Alább is megírt Mike András mai alólírt napon tekintetes nemes Szathmár vármegye főszolgabirája tekintetes Darvai Darvay Ferencz és esküdtje Ternyey János urak által törvényes parancsolat előmutatása mellett megszólíttatván a végett, hogy a méltóságos báró Wesselényi Miklós ur ó nagy-

sága ügyében az előmbe adott kérdőpontokra hitem letétele mellett tudományom szerint tennék tanubizonytságot, mely felszólítás következtében törvényes kötelességem szerént igaz lelkiösmérem szerént bizonyítom.

Az 1-ső pontra nézve: Nemes Szathmár vármegyének a mult 1834-ik esztendő december 9-én tartott közgyűlésén magam is jelen voltam.

A 2-ra. Tudom azt is, hogy az országos követ uraknak azon tudósítások olvasódott fel, mely az urbéri V-ik cikkelyt távolról sem érdeklette; hogy ez elolvastatván, másod alispány tekintetes Uray Bálint ur így szólalt meg, hogy az egybegyűlt tekintetes KK. és RR. továbbra is maradnának meg az urbéri V-ik cikkelyre nézve a 9-én és 10-én tartott közgyűlés alkalmával hozott határozásoknál; ezután végezvén beszédjét másod alispány ur, báró Wesselényi Miklós állott fel s kívánt szólani, de a nagy láрма miatt szóláshoz nem juthatott, mely annyival inkább nevedett, minthogy az elnök első alispány ur tekintetes Kende Zsigmond urnak azon kinyilatkoztatása után is, hogy a követ uraknak még egy tudósítása lenne s az olvastatna fel elébb, a báró az elnök kinyilatkoztatásának sem engedvén, annak ellenére mégis szólani akart, s így a láрма tovább is tartott, mert a báró ugyan szólani akart, mivel — ugymond — ha egyszer az utóbbi követi tudósítás felolvasása előtt másod alispány ur szólhatott, ugy neki is volna jusa a szólhatásra s le sem is fült, mert észrevette, hogy a jelen volt közönségnek egy számos része ezen szavainak kimondása által: „halljuk a bárót“ kívánná őtet is hallgatni.

A báró minden igyekezete mellett is semmiképpen beszédhez nem juthatott, a nagy zaj továbbra is tartott, s a báró ugy neveztetett mint ennek egyedüli szerzője, annál fogva tisztí főügyész Szerdahelyi Pál ur által ellene az actió feltételet s az elnök alispány urnak bemutatattott. Ekkor még egyszer kérte a méltóságos báró ur az első alispány urat, hogy a csendességet elnöki tekinteténél fogva csak annyi ideig

méltóztatna helyre állítani, míg csak három szavakat mondhatna ki; de a neki hevült lármás sokaság közt ez sem lehetvén esz-közölhető, utoljára azon szavakat, melyek ebből állottak: olvastasson a tudósítás, egy kis papirosra jegyezvén, a körülállóknak ott mutogatta, azután leülvén, a színté két óráig tartó lármának is vége lön, a csendesség helyre állott s a báró ellen felvett actió is félrevetettet.

A többi pontokra nézve: helyre állván a csendesség, a követ uraknak az urbéri V. cikkelyt vagyis a szolgálatok örökös megváltását illető tudósítások olvastattak fel, melyeknek elolvasása után azon közgyűlésen jelen volt egyik országgyűlési követ tekintetes Kőlcsey Ferencz ur és utána báró Wesselényi Miklós ur a nemes vármegye rendeihez tartott hosszas és ékes beszédekben azon voltak mindenképpen, reá birni a tekintetes KK. és RR. és a jelen volt számos nemességet, hogy a november 10-én tartott közgyűlésen az urbéri V-ik cikkelyre nézve hozott megyei pótló utasítás huztasson vissza és a szolgálatok szabad megváltása mellett szavazni adasson utasításul a követ uraknak; jóllehet ezen javallatok többeknek meglegedésekre voltak, de mégis a dolog kimenetele az volt, hogy a többség a november 10-ki megyei határozásnál kívánt megmaradni; minél fogva méltóságos báró ur két újabb beszédet tartá, melyeknek szavaira világosan ámbár nem emlékezem is, tartalmokat mégis ennyiben tudom, hogy több előhordott fontos okoknál fogva a szolgálatok szabad megváltása principiumainak elfogadását ujólag is tárgyazták, a többi közt utóbbi beszédjében ezen értelmű szavakra emlékezem a méltóságos báró urnak, t. i. félni lehet, ha hogy a jobbagyságtól az örökös megváltás a megyei utasítások nyomán megtagadtatik, ezek előtt a nemesség gyűlöletesebb leend s idővel keserűségében az ellen kitörni is kész lesz, el lévén üttetve sorsa könnyebbülése reményétől.

Egész beszédében a királyi felség szentes személyét s a királyi méltóság tekintetét semmi legkisebb illetlen szavakkal nem illette, arról mindenkor a legmélyebb jobbagyi tisztelettel emlékezett, soha senkit vagy a

felség ellen való lázadásra vagy a kormány ellen való ellentállásra s erőszakos tette nem ingerlette, egyebekre e tárgyban nem emlékezem.

Mely tanubizonyoságomat hogy igaz lelkiismeretem szerint teszem. Költ Nagy-Károlyban, márczius 6-án 1838. Mike András m. k. (P.H.) Eredetiségét elesmerjük. Krassón, junius 21-kén 1838. Darvay Ferencz m. k. nemes Szathmár megye főszolgabirája (P.H.) és főesküdtje Ternyey János m. k. (P.H.)

27-ik számhoz 15. tanu.

Alóírt tekintetes nemzetes és vitézlő Darvay Ferencz főszolgabíró ur és Ternyey János esküdt előmutatván méltóságos Saardi Somsich Pongrácz királyi személynök ur aláírása alatt költ vallató parancsolat következtében méltóságos hadadi báró Wesselényi Miklós ur részére az előlme terjesztett kérdőpontokra letett hitem után e következőkben teszem vallomásomat:

Az 1-re. Az 1834-ik év Karácsony hava 9-én Nagy-Károlyban tartatott közgyűlésen jelen voltam.

A 2-ra. Hogy hány országos relatiók olvastattak fel s ki szólott legelőször, arra már nem emlékezem; de hogy báró Wesselényi Miklós ur az első alispányt sok ideig kérte a leendő csendesség kieszközlésére, de az elnök vicze ispány azt mondotta, hogy előbb minden relatiók olvastassanak fel.

A 3-ra. Beszédhez jutván báró Wesselényi, az V-ik articulus mellett kívánt maradni s azt meghagyatni is kívánta s inkább nyert a hallgatóktól beszéde által helybenhagyást mint kedvetlenséget.

A 4-re. Báró Wesselényi Miklós ur hosszas beszédében a királyi felség szent személyét s méltóságát legkevesebbé sem sértette meg, sőt midőn Uray Bálint másod alispány ur által a kormánytól tett szavai közben megszólíttatott, ő azt felelte: „én a kormány alatt nem a királyt értem, mert az előttem szent és sérthetetlen.“

Az 5-re és 6-ra. Semmi lázítást nem tapasztaltam a báró Wesselényi beszédében, a mi a közcsendet megháborította volna; a hatodik pontban elhuzott szavakra világosan már nem emlékezem. Költ Nagy-Károlyban,

márczius 9-én 1838. Jasztrabszky Pál m. k. (P.H.) Eredetiségét bizonyítjuk. Krassón, június 21-én 1838. Darvay Ferencz m. k. tekintetes nemes Szathmár megye főszolgabírája (P.H.) és főesküdtje Ternyey János m.k. (P.H.)

27-ik számhoz 16. tanu.

En alább is megirt Mercz Mihály mai napon tekintetes nemes Szathmár vármegye főszolgabírája, tekintetes Darvay Ferencz és esküdtje Ternyey János urak által törvényes parancsolat előmutatása mellett megszólítottam az iránt, hogy méltóságos báró Wesselényi Miklós ur ő nagysága ügyében előmbe adott kérdőpontokra hit letétele után adnék feleletet, a felszólításnak engedelmeskedvén, esküm után e következőkben adom bizonyítványomat.

Az 1-ső pontra: jelen voltam tekintetes nemes Szathmár vármegye részéről 1834-ik december 9-én tartott közgyűlésen a kezdetől egész végezetig.

A 2-ra. Két rendbéli tudósításokat hallottam olvasni: 1-ső 1834. évi november 18-án költ, melynek foglalata az urbéri tárgyban kiadott királyi válasznak miként történt pertractatiójáról tudósított; 2-ik 1834-ik évi november hónap 25-ről költ követi jelentést, mely a 10-iki novemberi közgyűlésből adott utasítást kéri több előhozott okoknál fogva megváltoztatni; az első tudósítás felolvasása után legelső szolt tekintetes Uray Bálint másod alispány ur, ki a tekintetes KK. és RR-et, hogy a 10-ik novemberi gyűlésen végzett urbéri tárgyban megállapított pontban továbbra is állandók legyenek, megszólította; ezután felállván méltóságos báró Wesselényi ő nagysága és tekintetes Kölcsey Ferencz követ urak szólni akartak; de az egész közönség nagy lármát okozva, ezt akadályoztatta; ezt látván tekintetes Kölcsey Ferencz követ ur, helyére csendesesen leült; állva maradt méltóságos báró Wesselényi Miklós ő nagysága, jogát a második beszélésre mint táblabíró is ezen tekintetes nemes megyében követelve; a közönség több könyörgéseinek sem engedett, így a méltóságos báró szóhoz sem juthatott, kérte ugyan tekintetes első alispány urat is a csendesség megszerzésére, de ezt megszerezni lehetetlen volt; mit felelt volt a méltóságos báró kérésére 1-ső alispány ur, azt lármában nem hallottam.

A 3-ik pontra: A második tudósítás felolvasása után szóláshoz jutván méltóságos báró Wesselényi Miklós ő nagysága, tekintetes Kölcsey Ferencz követ ur után beszélt és a november 25-ről szóló követi tudósítást különféle okokból elfogadhatni aján-

lotta; egész beszéde az örökös kiváltságot érdeklente, holott a hitel felett való biztossítással a vagyonok értékének nevedekését mutogatta; a megyei utasításokon kívül mit kívánt utasításba adatni, nem emlékezem; beszédje kedvetlenséget (költött) egyes személyeknél, kik ellene szoltak, úgy látszott, minthogy azt helyesnek senki által világosan mondatni nem hallottam; egyébiránt a közönség beszédjének végezetével csendesesen volt és a tett beszédje ellen senki sem kelt ki.

A 4-ik pontra: Hogy az uralkodó felség s királyi méltóság ellen szolt volna méltóságos báró Wesselényi Miklós ur ő nagysága, nem hallottam, sőt midőn a kormányról tett szót s ezen szavaira második alispány tekintetes Uray Bálint urnak, hogy felség ellen szolt, világosan mondotta: „előttem az uralkodó felség és kormány külön értelemben állanak.”

Az 5-ik pontra: Emlékezetemre semmi lázító beszédet nem tartott, sem az egész beszédje folyama alatt semmiképpen sem szolt lázításra alkalmaztatható beszédet, sőt inkább állításaiból az világott, ha csakugyan a nép is megjutalmaztatva látja magát a biztos birtok által, háládatos lesz mint az uralkodó felség, úgy a köznemesség iránt, terheit könnyebben viseli, munkálójának biztos gyümölcsét látván, az ipar gyarapodik, a közbékesség állandó lesz, a mit ellenkező esetben alig lehet reményleni, minekutána már a népet sok szép reménnyel biztatták vala.

A 6-ik pontra. Az 5-ik pont bizonyítványa szerént tett szólás következtében mondotta volt méltóságos báró Wesselényi Miklós ő nagysága, ha hogy a köznéptől az örökös megváltás megtagadtatik, a mit teljes reménnyel vár az előre tett biztatások után, könnyen megeshetik, hogy a nemességet támadja meg, kiket egyenesen nyomorgatójának tart, „ekkor tekintetes KK. és RR., ha az békövetkeznek, megment ugyan bennünket a kormány a nép dühétől, de mi lesz nyereségünk, mint magunk romlása; hogy ezt elkerülhessük, mielőtt a reménylhető romlás bekövetkeznek, vessünk gátat a megalapítandó közboldogsággal. Költ Nagy-Károlyban, 7. martii 1838. Mercz Mihály m. k. (P.H.), méltóságos gróf Károlyi György ur ő nagysága nagy-károlyi uradalom tisztartója. Eredetiségét bizonyítjuk. Krassó, június 21-én. Darvay Ferencz m. k. nemes Szathmár megye főszolgabírája (P.H.) és főesküdtje Ternyey János m. k. (P.H.)

(Folytatása következik.)